

„... o meserie umilitoare“

Vă regăsesc într-un spațiu neobișnuit: nu în cabină ori pe scenă, într-un teritoriu marcat de semnele teatrului, ci în atelier, înconjurat de picturile pe care le-ați făcut, lângă șevalet, pensule și culori. Ape, cer, pământuri, un autopoartret, natuiri moarte sunt parcă tot atâtea fragmente de oglinzi care întorc chipul dumneavoastră dintr-o clipă anumită. Ce reprezintă de fapt acest loc? E o alternativă, o zonă în care vă recunoașteți într-un fel mai adevărat decât în ficțiunile scenice?

Nu este o alternativă, cele două ipostaze s-au împletit... Chiar dacă multă vreme n-am pictat, energiile mele ricoșează dintr-un spațiu în altul. De fapt, am început "viața mea în artă" cu pictura. Pe la 14 ani am fost descoperit de Florin Niculiu, care picta o biserică la Valea Viei, în Valea Buzăului, unde am copilărit și unde mergeam în fiecare vacanță. Mă duceam pe la biserică, îi mai ajutam pe meșteri să prepare pereții pentru pictură și, într-una din zile, m-am jucat și eu cu un șleper, cu o pensulă de-a lor. Dintr-o trăsătură de penel am făcut portretul unchiului meu, moșu' Mitu. Au rămas surprinși de asemănare. În câteva zile mi-au pus la dispoziție culori, cartoane, pânze – m-au înzestrat cu unelte – și astfel am început să pictez. În vremea aceea eram elev la Școala Medie Tehnică de Activități Culturale. Încercasem la niște licee serioase, dar nu pătrusesem acolo pentru că

matematica și fizica îmi erau străine. Am dat la școala de activități culturale și am intrat. Nici nu era o îmbulzeală foarte mare la admitere... Dar școala asta n-a ținut, a fost desființată. În toamna care a urmat acestei vacanțe, în 1954, Florin Niculiu, împreună cu Afane Teodoreanu, fiul lui Ionel Teodoreanu, și cu Paul Gherasim m-au adus la Școala Medie de Arte Plastice, unde am intrat ca audient. După un an, deși am luat note excepționale la desen și culoare, n-am reușit să obțin un loc. Din nou matematica mi-a jucat feste și a trebuit să părăsesc școala. Părinții mei erau săraci, așa că am dat la o școală profesională de bucătări și cofetari. Între timp lucram și vizitam atelierelor pictorilor. Niște lucrări pe care le lăsasem la Alexandru Moscu au fost remarcate de Comeliu Baba. Domnul Moscu a început să-i povestească despre mine, să-i spună că sunt la școala de bucătări, iar maestrul Baba a conchis: "Din băiatul ăsta iese ori un bucătar prost, ori un pictor mare". Ei, n-am ajuns pictor mare, dar nici bucătar prost nu sunt! Și astăzi gătesc cu plăcere, deși bucătăria a durat doar câteva luni; Comeliu Baba a vrut să mă cunoască și, în cursul întâlnirii, m-a întrebat dacă vreau să ajung la Liceul de Arte Plastice, unde m-a și adus în scurt timp.

După un astfel de început în lumea picturii, marcat de întâmplări care ies din obișnuit, cum ați ajuns să vă despărțiți iarăși de o carieră ce părea predestinată și să vă îndreptați spre teatru?

Am terminat Liceul "Tonitza" în 1959 și am intrat fără probleme la Institutul "Nicolae Grigorescu". După doi ani, spre surprinderea tuturor, am plecat de aici și m-am înscris la IATC. Încă din liceu începusem să frecventez teatrele: Municipal, "Nottara" (unde îmi plăcea în mod deosebit George Constantin). Într-un fel îl găsesc "vinovat" pentru gestul pe care l-am făcut. Ceea ce mi s-a întâmplat mai târziu în profesia de actor m-a determinat să cred că a fost un gest pripit, oarecum nechibzuit. M-am dus la admitere fără un "antrenament" prealabil. Am învățat două-trei poezii, am participat la o grupă de pregătire, iar aici cel care avea să-mi fie profesor mai târziu, George Dem. Loghin, m-a remarcat și astfel am intrat

fără dificultate. Așa s-a produs "derapajul" de care mă întrebați. După absolvire am plecat la Cluj și apoi la Târgu-Mureș. Chiar în anul de absolvire am expus la Sala Dalles un tablou, semnându-l cu numele Ștefan Cislău (Cislău e comuna în care m-am născut). Erau acele Saloane oficiale de toamnă și, fiindu-mi teamă că n-o să-mi primească lucrarea, mi-a dat alt nume. Apoi am expus încă de două ori, în '63 și în '64, iar unul dintre tablouri a fost cumpărat de Muzeul RPR. Am câștigat o sumă bună pentru un student. M-am ales și cu o cronică foarte frumoasă din partea lui Eugen Comanescu.

O mai aveți?

Nu. Nu păstrez nici cronicile spectacolelor în care am jucat.

De ce?

Nu știu la ce-ar folosi. În timp, imaginile se voalează, viața lor amorțește, cuvintele capătă o pojghiță de zădărnice.

Nu vă recunoașteți în cronici?

Nu, o spun cu toată sinceritatea. N-am prea fost răsfățat de cronicari, cu mici excepții: poate Valentin Silvestru, care a scris "just" despre mine. M-au durut unele cronici. Exista un critic, Radu Popescu, care scria otrăvit și rău, chiar și când toți ceilalți aveau comentarii superlative.

Aveți orgolii?

Cred că da.

Dar neliniști?

Aici stau mult mai bine! Am. Destule.. În legătură cu existența mea, cu viața, cu ce e după ea.. Sunt o natură neliniștită.

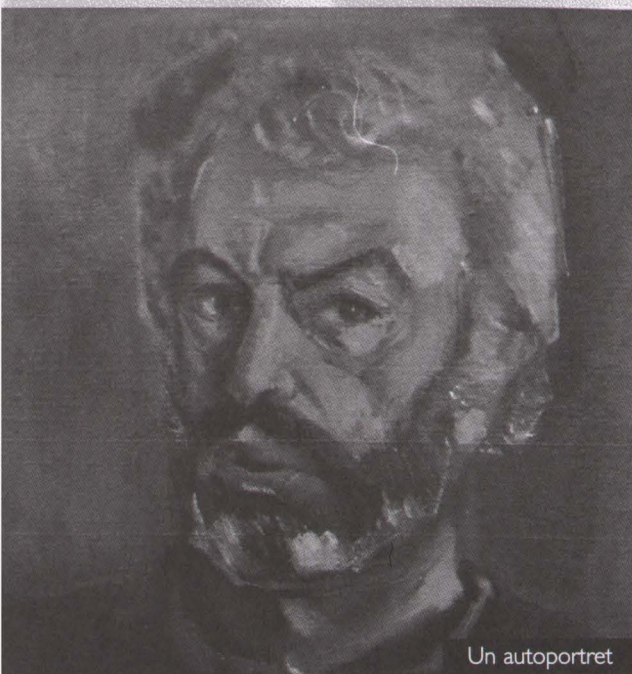
În ce se preschimbă aceste rătăcirii prin labirinturi interioare?

În dorința de a crea, mai ales de când m-am reapucat de pictură. Acest lucru s-a produs imediat după momentul 1989, care m-a marcat extraordinar. Am fost un participant indirect, dar pasionat, la Revoluție. Mă scufundasem în ziare, în imaginile de la televizor. N-am mai avut chef să joc. Am refuzat o mulțime de roluri.

Cum așa?

Nu aveam stare pentru teatru și m-am retras, mi-am căutat un refugiu. Am vrut chiar să ies la pensie.

E ciudat. Se spune că publicul a fost cel care a avut atunci un moment de recul, de derută, că s-a îndepărtat de teatru.

Un autopoartret

Pentru un actor starea aceasta e chiar paradoxală.

N-am avut liniște pentru a face teatru. Dar să revin la derapajul spre pictură. De multe ori am regretat faptul că am ales teatrul. Să mă explic. Am pomit în meseria de actor cu dorința de a face lucruri extraordinare. Dar n-am avut o structură bună pentru meseria asta. În afară de talent, mi-ar fi trebuit și stofă de luptător și un tip de flexibilitate care să mă facă dezirabil în anumite grupuri. De multe ori am fost scârbit de ceea ce se întâmplă în teatru. E o meserie umiltoare, o spun cu durere. Am fost împotriva colectivismului de orice natură. Iar în teatru trebuie să suporti nervii regizorului, să depinzi de hachițele scenografilor, cu care uneori am avut dezacorduri. Vedeam când un scenograf greșea, iar când i-o spuneam, îmi făceam din el un dușman.

V-a ispitit ideea de a crea decorurile unui spectacol de teatru?

Da, dar nu am făcut-o. Trebuie să ai o pregătire specială pentru așa ceva. Nu numai viziunea decorului contează, ci și aspectele tehnice.

Sunteți un singuratic? Căutați solitudinea?

Faptul că mă găsiți "departe de lumea dezlănțuită" e un răspuns... Simt nevoia să mă însingurez acum.

Fără îndoială că doriți, totuși, să vă întoarceți într-o lume pentru care cândva ați renunțat la o pasiune.

Aș vrea să mai joc ceva. Și cu toate acestea mi-am depus cererea de pensionare, tocmai din dorința de a mă retrage în atelier. Aici trăiesc printre culori și muzică și am vreme să mă adun. Deși, trebuie să recunosc, mă aflu în permanență într-o

criză de timp...

În afară de George Constantin, ce modele aveți în teatru?

Victor Rebengiuc, Gheorghe Dinică.

Ce apreciați la un partener?

Cinstea. Am avut norocul să joc cu George Constantin – e drept, doar în două spectacole. **Jocul vieții și al morții în deșertul de cenușă și Karamazovii**, întinse însă pe durata a zece-doisprezece ani. Să vă spun cum se purta cu mine? Sunt o mie de feluri de a-ți "luxa" un partener, de a-l pune în încurcătură, în inferioritate. George nu avea așa ceva. Apreciez seriozitatea față de actul teatral. Să întârzi, să vii beat, să nu știi textul, să-ți încurci partenerii e o rușine.

De ce v-a atras tocmai actoria după ce ați descoperit o devastatoare atracție pentru pictură?

Având o copilărie nefericită – părinții s-au despărțit în timpul războiului, de multe ori nu aveam ce mânca –, voiam să-mi demonstrez mie însumi că sunt cineva. Aveam nevoie de recunoaștere rapidă, iar teatrul oferă această posibilitate. M-am dus spre teatru așa cum se duce fluturilele spre lampă și, într-o oarecare măsură, simt cum aripile mele s-au făcut scrum.

Ce plus de înțelegere v-a adus pictura în meseria de actor?

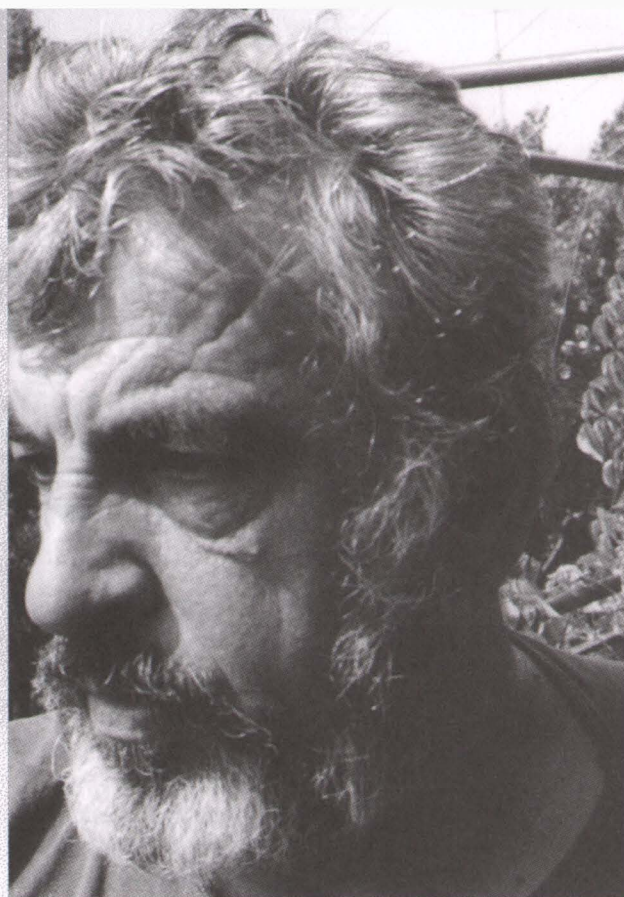
Viziunile sunt complementare, chiar în modul în care se abordează un personaj. Când te afli la lectura piesei e ca și cum ai avea în față o pânză goală pe care începi să o ebozezi, să pui apoi pastă și culoare. Inițial nu ai toate mijloacele la îndemână, dar treptat formele se precizează, nuanțele se limpezesc.

Încercați să scăpați unei definiții. Vă jucați cumva pentru a evada din plasa cuvintelor?

Înclinația histrionică am avut-o din copilărie. Țin minte că încă din școală profesorii îmi spuneau "bufonul clasei". Aveam o predispoziție spre histriionism... Dar viața pe care am dus-o m-a îndepărtat foarte tare de bufonul care am fost. Și am jucat drame.

Meseria de actor implică o uzură?

Nu vedeți cum

dispar actorii? Leopoldina Bălănuță, George Constantin, Gina Patrichi... Te uzează enorm meseria de actor. În ziua în care am spectacol nu știu de mine. Cred că sunt și artiști care nu se consumă atât de puternic, dar există actori emotivi care ard intens, cu flacăra mare.

Care e sursa de regenerare într-o existență care adună imense energii, dar care se lasă uneori și pustiită de ele?

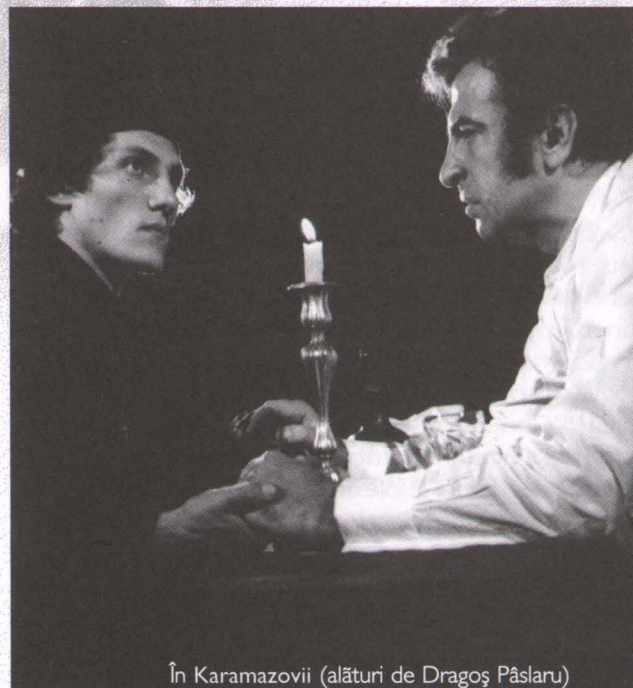
Eu am găsit o sursă: pictura. Nu știu ce așa face, altfel. Aici e o insulă de limpeziri și de calm.

Ce stare aveți când se termină un spectacol?

De epuizare. De-abia aștept să ajung acasă pentru a sta să mă gândesc unde am greșit. Sunt un perfecționist. Tot timpul adaug, șlefuiesc detalii. Chiar dacă nu atingi perfecțiunea, ai datoria să tinzi către ea. E o datorie chinuitoare aceea de a căuta adevărul.

La ce roluri visați?

Îmi pare rău că "anii mei pe povâmișul vieții acum coboară", cum spune Othello, și am regretul că n-am jucat Shakespeare. A existat un timp, în studenție, când am fost și Richard al III-lea, și Othello. Din păcate, ca actor nu poți să impui alegeri personale, e greu să ceri să fii distribuit. Aș vrea să joc din nou în **Dansul morții** de Strindberg. Sunt lucruri care mă fac să mă scutur de grele oboseli și să mă reîntorc în apropierea acelei lumini care mistuie.

În Karamazovii (alături de Dragoș Pâslaru)

Adina Bardaș